

UNES NOTES D'APROPAMENT A LA COMUNICACIÓ POLÍTICA AL PAÍS VALENCIÀ

Jordi Pérez Llavador

SOBRE LA BASE D'UNA IDENTITAT CULTURAL I UNA CULTURA POLÍTICA

Encertar qualsevol escrit sobre comunicació política al País Valencià indicant la seua particularitat respecte a la resta d'autonomies de l'Estat espanyol potser és una innecessària obligació. No cal dir que a la vida política valenciana hi podem trobar uns emissors, entesos en un concepte ampli, uns destinataris, uns mitjans, unes polítiques públiques, una socialització política¹ propis i diferenciats. Com a tal, doncs, requereixen una anàlisi també diferenciada.

Tanmateix, la gran majoria d'aquestes característiques impliquen una diversitat formal amb els altres àmbits territorials de l'Estat i avui podrien ser una conseqüència del desenvolupament del dret a l'autonomia reconegut per la Constitució de 1978.

Aleshores, en referir-nos al País Valencià, cal emfasitzar uns factors d'estudi, a vegades tan eteris com consistents, que suposen el fonament sobre el qual la construcció de la resta d'aspectes abasta una diàfana peculiaritat. Parlem, és clar, d'una tradició i uns sentiments; una tradició d'ésser i una voluntat de tornar a ser. Precisament és en aquest pla, donada la seua maleabilitat, on el debat no sempre racional i la controvèrsia s'han establert amb una solució que, a hores d'ara, sembla llunyana.

1. Seguim els elements d'anàlisi proposats per PARÉS I MAICAS, MANUEL. *Introducción a la Comunicación social*. Escuela Superior de Relaciones Públicas-Promociones y Publicaciones Universitarias, (Comunicación y Relaciones Públicas), 1992, p. 277-278.

El primer aspecte que cal tractar és, llavors, eixe sentiment d'ésser dels valencians, que podria ajudar a explicar alguns dels actuals esdeveniments polítics al País. La pregunta de pertinença és clara: què creiem que som? Segons dades exposades per Torcuato Pérez de Guzmán Moore² i referides el 1990, el 21 % dels electors valencians es sentirien espanyols; 14 % més aviat espanyols; 53 % tant espanyols com valencians; 10 % més aviat valencians i el 2 % només valencians. El mateix autor assenyala que la primícia de l'equilibri reflecteix una clara acceptació per part dels valencians de l'Estat d'autonomies.

Aquesta característica també domina la relació centralisme/valencianisme al País Valencià.³ Ara bé, en aquest capítol cal ressenyar els canvis experimentals en els extrems: prenent com a referència els anys 1984 i 1990, el sentiment centralista-més aviat centralista ha augmentat del 12 % al 29 %, mentre que valencianista-més aviat valencianista ha minvat del 43 % al 26 %.

Relacionat amb això, el sistema de partits valencià i el comportament electoral també han sofert unes variacions qualitatives i quantitatives. Per una banda, Unitat del Poble Valencià (UPV) i Unió Valenciana (UV) s'han convertit en les opcions al voltant de les quals es polaritza el vot valencianista. La resta de partits, o bé, com és el cas d'Esquerra Nacionalista Valenciana, suposen una possibilitat merament testimonial.

Prenent com a base els comicis autonòmics, tant UPV com UV, han augmentat relativament en el seu nombre de votants. En el cas dels primers, és més difícil la relació ja que el 1987 van presentar-se a les eleccions en coalició amb Esquerra Unida. Tot i així, en les darreres eleccions autonòmiques de 1991 representaven el 3,71 % de l'electorat. En el cas d'Unió Valenciana, el seu increment ha estat del 9 % el 1987 al 10,47 % el 1991, amb una clara diferenciació per províncies: mentre que a Alacant representa el 1,74 %, a València abasta el 16,44 % molt concentrat en les ciutats i en les comarques voretes a la ciutat de València.

D'altra banda, els partits estatals exerceixen un absolut domini, eminentment el PSOE i el PP, i sembla força difícil que en un termini mitjà una opció nacionalista pugua configurar-se com alternativa. Malgrat això, existeix una tradicional adequació del missatge dels partits estatals a les característiques pròpies del País, que cadascú entén d'una manera. Aquest fet és ressenyable especialment en el cas d'Esquerra Unida i del PSOE, tot i que els socialistes han anat perdent, a poc a poc, bastant d'eixe impuls.

Respecte al comportament electoral, el PSOE ha sigut, fins i tot en les primeres eleccions de 1977, el partit més votat en tots els comicis al País Valencià. A tota

2. PÉREZ DE GUZMÁN MOORE, TORCUATO. «Cultura Política». A: GARCÍA FERRANDO [coord.]. *La sociedad valenciana de los 90*, Valencia: Alfons el Magnànim/Generalitat Valenciana, 1992, p. 408.

3. PÉREZ DE GUZMÁN MOORE, TORCUATO. «Cultura Política», p. 409.

la maquinària del partit a nivell estatal, s'havia d'afegir un missatge canviant que s'ha anat adequant, de manera molt equilibrada, als sentiments majoritaris en la qüestió nacional, i la figura d'un líder, Joan Lerma, que no ha tingut gaire oposició per part dels altres líders polítics de l'oposició en la batalla de la imatge.

Aquesta trajectòria, però, es va trencar en les darreres eleccions generals de 1993, quan el Partido Popular va abastar la majoria en el global del País. Òbviament no podem relacionar de manera directa aquests comicis amb els autonòmics i locals, ja que s'ha demostrat que els comportament electoral varia de manera significativa. Malgrat això, les últimes enquestes publicades pels mitjans escrits refermen el canvi de tendència de l'electorat.⁴

UN PAÍS I TRES PROVÍNCIES

Fins ara, hem estat parlant del País Valencià com un ens unitari i un espai homogeni. Tanmateix, les diferències existents entre les diverses zones que el componen fan impossible l'observació d'un únic àmbit d'estudi.

Ja l'Estatut d'Autònoma explícita d'una manera clara els subespais en què es divideix el País; l'article tercer afirma: «El territori de la Comunitat Autònoma comprèn el dels municipis integrats en les províncies d'Alacant, Castelló i València». És així com les províncies marquen l'eix d'una divisió tradicional que és present des del segle passat. El seu origen l'aclareix Francesc Martínez amb aquestes paraules: «Si la burgesia moderada que, finalment estableix el seu model nacional, té una concepció quasi bé jacobina de la nació, com una entitat fortament centralitzada, té també una inspiració francesa, en aquest cas napoleònica, a l'hora d'establir les demarcacions administratives del nou estat-nació: les províncies s'inspiren en una divisió departamental francesa i naixen l'any 1834, amb una de les darreres lleis il·lustrades del govern de Cea Bermúdez».⁵

Lluny d'afeblir-se, la divisió provincial contínua sent referència en l'actualitat. Fins ara, la demarcació comarcal és més un desig d'alguns grups que una realitat. A aquest fet hi contribueix la manca d'un criteri unificador respecte al nom i

4. Dades electorals extretes de: Consultes populars a la Comunitat Valenciana 1976/1987. 1a ed. València: Conselleria d'Administració Pública, 1989; Consultes populars a la Comunitat Valenciana 1976/1987 2a ed. València: Conselleria d'Administració Pública, 1989; Resultats electorals de la Comunitat Valenciana 1989. 3a ed. València: Conselleria d'Administració Pública, 1990; i Resultats electorals de la Comunitat Valenciana 1991. 4a ed. València: Conselleria d'Administració Pública, 1992.

5. Martínez Gallego, Francesc-Andreu. Els fonaments de l'espai comunicacional valencià. [Ponència presentada al I Congrés Mitjans de Comunicació organitzat per la Fundació Ausiàs March, València, octubre de 1992].

l'extensió de les comarques, cosa que fa impossible la seua promoció a un nivell general.

D'aquesta manera, les diputacions provincials es configuren com unes de les institucions actives del sistema polític valencià i són font d'un rellevant percentatge dels temes polítics que es difonen al País.⁶

Aquesta estructuració de la realitat té el seu reflex als mitjans de comunicació. Amb excepció feta de l'ens públic Radiotelevisió Valenciana, algunes emissores de ràdio i de fenòmens com ara la revista El Temps, no podem parlar de l'existència d'uns mitjans regionals, sinó clarament provincials. Aquest fet és més acusat si estudiem la premsa diària: els diaris Levante-EMV i Las Provincias, editats a la ciutat de València, vénen més del 90 % del seu tiratge en aquesta província; Mediterrània s'edita a Castelló i ací és on es compra prop del 90 % de la seua edició i a Alacant, Información ven el 99,50 % del tiratge.⁷

Tot això implica una necessària diferenciació del àmbits d'estudi en referir-nos al País Valencià, ja que, finalment, parlem de tres subespais de comunicació amb líders, discursos, temes i interpretacions diversos i, a vegades, contraposats.

EL VICTIMISME COM A TEMA

Intentar analitzar en aquest espai els temes de comunicació política seria un propòsit inabastable. Tanmateix, creiem convenient presentar un tema que, des de prismes diversos i amb diferents actors, ha estat present protagonista en les relacions externes, i fins i tot internes, del País Valencià des de la transició ençà. Ens referim al victimisme onejat com a bandera.

Efectivament, el País ha estat presentat com a víctima de fets, situacions o conspiracions en molts missatges de gran rellevància i en un procés que ha finalitzat per modelar una certa comprensió en els destinataris d'eixa comunicació. Les relacions apareixen, doncs, com a conflictives, en un context en què el País Valencià es mostra com la part dèbil i indefensa.

L'"agressora" més antiga és, sense dubte, Catalunya, en una idea que, sintèticament, és la següent: el Principat, i més concretament "els catalans", volen colonitzar València en una clara mostra d'imperialisme i, per això, el primer pas

6. En aquest capítol no podem oblidar el paper que a hores d'ara està jugant la Diputació de València i la seua presidència, en mans del PSOE, com a pont per tal de recuperar l'alcaldia de la ciutat de València.

7. LAGUNA PLATERO, ANTONIO, «Una década de prensa valenciana, 1984-94. Privatización y competitividad del diario LEVANTE-EMV». A: «LEVANTE-EMV rompe la barrera de los 50.000 ejemplares». Levante-El Mercantil Valenciano, (11 d'abril de 1994).

consisteix en dir que tots formen part d'una mateixa cultura i parlem la mateixa llengua.

Potser per a les persones que no visquin al País, tot açò podrà ser entès com una mena d'anècdota. Res més lluny. Aquesta referència va dominar en la discussió sobre l'Estatut d'Autonomia, arribant a l'agressió física de persones amb pes institucional "per catalanistes"; va dominar el discurs de la Unión de Centro Democrático durant l'època de la transició;⁸ era l'únic missatge, si em permeteu el joc, "la ideologia" d'una formació com Unió Valenciana, liderada per Vicent González Lizondo; i, avui, encara continua al carrer com a discurs emès per un nombre important de líders.

El mateix sentiment de victimisme és present, des d'aproximadament el 1991, si analitzem els missatges que relaten les relacions del País amb el govern de l'Estat. L'estudi de les portades dels diaris Levante-EMV i Las Provincias publicats el 1992 demostra que és un assumpte de constant recurrència.⁹ Ara, la idea seria: "la major part de les inversions en infraestructures es fan a Andalusia i a Catalunya, mentre que València es queda sense res". Aquest és l'altre discurs que ha calat fons en la societat valenciana i no creuríem forassenyat relacionar-lo amb la victòria del Partido Popular en les darreres eleccions. Com dèiem, València és víctima del govern en l'Estat, encarnat en el PSOE, no de Madrid ni del centralisme. Així mateix, es relaciona la falta de força d'en les demandes infraestructures i serveis amb el fet que el mateix partit, el PSOE, governa tant l'Estat com l'Autonomia.

L'Estat ja coneix una conseqüència dels resultats d'aquest discurs, com és la presència de quatre ministres valencians al gabinet González. I el País Valencià també comença a observar els primers canvis, com ara un missatge més "federalista" del PSOE, un continu record del "pes valencià" a Madrid i dels milloraments que s'hi fan, o campanyes per tal d'enfortir la imatge de la institució Generalitat Valenciana, en tant que identificada amb el seu president, Joan Llerma.

8. Aquest clima es relata, de manera periodística, en diverses parts del llibre de SANZ, JESÚS. La cara secreta de la política valenciana. València: Fernando Torres, 1982.

9. Pérez Llavador, Jordi; Solves, Josep. Notes sobre la cultura política al País Valencià. [Inèdit].